

یکی از سیاست‌های فرمی و ساختاری ما همین فضای خودمانی بود. در جلساتی که با داوران داشتیم گفتیم تعارف را کنار بگذارید، با هم صمیمی باشید، شوخی کنید، حرف‌های کلیشه‌ای و تشریفاتی را کنار بگذارید، حرف‌های ساده و خودمانی بزنید و حتی در نوع پوشش هم شکل خودتان باشید

پرونده «وطن امروز» درباره برنامه تلویزیونی «محفل» در گفت‌وگو با احمد ابوالقاسمی، حامد شاکر نژاد و تهیه کننده برنامه

## جاذبه قرآن

تجربه موفق محفل چگونه به یک کلاس رسانه‌ای در قاب تلویزیون تبدیل شد



برنامه «محفل» در فصل اول با ۹۰ درصد رضایت به یکی از پرمخاطب‌ترین برنامه‌های مناسبتی صداوسیما بدل شد و امسال در حالی دومین فصل خود را در ماه مبارک رمضان میهمان خانه‌ها شده که با توجه به تغییر و تحولات صورت گرفته باز هم به پرمخاطب‌ترین برنامه در ماه مبارک رمضان بدل شده است؛ برنامه‌ای که نشان داد در صورت داشتن محتوا و فرم درست و جذاب می‌توان بدون برخورداری از چهره‌ها که به رویه چند سال اخیر سیما بدل شده است، به یکی از شاخص‌ترین و صد البته جذاب‌ترین برنامه‌های سیما در سالی که ماه مبارک رمضان همین باره با محمدحسین هاشمی‌گلیا یکی، تهیه‌کننده و احمد ابوالقاسمی و حامد شاکر نژاد ۲ تن از داوران و کارشناسان برنامه به گفت‌وگو پرداختیم.

پیوند رسانه و دین به آغاز پیدایش دین بازمی‌گردد. از یک سو دین اساسا «پیامی» است که از جانب خداوند برای انسان‌ها آمده است و از سوی دیگر رسانه را وسیله‌ای می‌دانند که منتقل‌کننده پیام است، بنابراین این دو در گذر زمان همواره در تعامل با یکدیگر بوده‌اند، به طوری که رسانه‌های مختلفی در طول تاریخ در خدمت دین قرار داشته‌اند که عمدتاً شامل رسانه‌های سنتی نظیر منبر و ارتباطات میان‌فردی می‌شده است. علاوه بر این همواره عالمان دینی این دغدغه را داشته‌اند که چگونه می‌توانند پیام دین را بهتر به مخاطبان خود بگویند. آیات متعددی در قرآن کریم بر لزوم تبیین معارف اسلامی تأکید دارد. آیه ۱۰۴ سوره آل عمران می‌فرماید: باید از میان شما، جمعی دعوت به نیکی و امر به معروف و نهی از منکر کنند و آنها همان رستگارانند. دین مبین اسلام، آیینی «جهانی» و «جاودانه» است و آمده تا رابطه بین «خدا»، «انسان» و «جهان» را تبیین و تنظیم کند. چنین دینی برای تحقق ویژگی‌هایی که از «خاتمیت» آن برخاسته، ماهیتا باید تبلیغی نیز باشد و از همه ظرفیت‌ها برای گسترش خود بهره‌برد تا مفاهیم و پیام‌های آسمانی آن به همه انسان‌ها برای همیشه و در همه جا برسد و اتمام حجت محقق شود. ظهور وسایل ارتباطی جدید همچون مطبوعات، رادیو، تلویزیون و... چالش میان رسانه و دین را وارد مرحله جدیدی کرد که دارای ابعاد بسیار گسترده‌ای بود. این چالش عمدتاً از آنجا ناشی می‌شود که رسانه‌های جدید به واسطه اینکه در بستر فرهنگ و تمدن غرب شکل گرفته‌اند دارای اقصانات خاصی هستند که در بعضی موارد با ماهیت دین سازگار نیست، علاوه بر این به واسطه ویژگی‌های فنی امکان ارائه همه محتواهای دینی از طریق این رسانه‌ها نیست. در این میان پیدایش انقلاب اسلامی در ایران و

فصل دوم به ما کمک کرد. یک نقد جدی برای ما این بود که «محفل»، یک برنامه تعاملی نیست و یک‌طرفه است لذا امسال سعی کردیم با «مثبت محفل» که روی آنتن پخش می‌آید و یک قسمتی از برنامه است، این برنامه را تعاملی کنیم. مجموعه‌ای از انتقادهای دیگر هم شده بود اما سال گذشته فرصت کمی برای تولید داشتیم ولی امسال فرصت بیشتری در اختیارمان بود و گروه تولید به امکان مختلفی سر زد و با نهادهای مختلفی ارتباط گرفت تا سوزه‌های بهتری انتخاب شوند. ما اقبال مختلفی داریم و هر کدام‌شان جایگاه و منصبی در کشور دارند و از نگاه خودشان به این برنامه که ماهیت قرآنی دارد، نگاه می‌کنند و مثلاً معتقدند چنین برنامه‌ای باید دارای فضای جدی باشد و در آن جای شادی، شوخی یا دست زدن نیست و آن را حمل بر بی‌احترامی به قرآن می‌دانند ولی ما به این قضیه مباحثات می‌کنیم، چرا که بخشی از مخاطبان شاید تاکنون ارتباط جدی با قرآن نداشته‌اند و با فضایی که بر برنامه حاکم است، این امکان وجود دارد که با آن ارتباط بگیرند و به این واسطه قرآن را در بستر زندگی‌شان ببینند که زندگی آنها تنیده شده است. وجود این نگاه موجب شده بود که برخی این فشار را روی برنامه بیاروند که تعدادی از

داورها را تغییر بدیم که خدا را شکر همان گروه داوری ثابت باقی ماند البته با یک داور مصری صحبت کرده بودیم و خودش هم قبول کرد ولی دولت مصر با حضور او مخالفت کرد و با وجود اینکه مسؤولان صداوسیما و شورای عالی قرآن حضور او را تأیید کرده بودند اما بعد از اتفاقات غزه با حضور این داور مصری در ایران موافقت نشد.

هاشمی‌گلیا یکی درباره شرایط ساختن برنامه بین همه کشورهای اسلامی گفت: خودمان فکر نمی‌کردیم یک برنامه در سال اول به عنوان پربیننده‌ترین برنامه جهان اسلام نام بگیرد و در فضای مجازی شاهد این باشیم که مرتب درباره این مساله سخن به میان آید و کلیپ‌های این برنامه پربیننده‌ترین بوده است البته

اقبال صورت گرفته از این برنامه نشان از آن دارد که ما مسلمانان انطور که باید و شاید نتوانستیم درباره قرآن کار کنیم و برنامه بسازیم.

وی در ادامه افزود: در فصل دوم، نظرات خیلی زیاد بود و نهادهای نظارتی زیادی بودند که هر کدام سعی می‌کردند نظر خاص خودشان را به برنامه تحمیل کنند و ما در مقابل سعی کردیم با صحت و گفت‌وگو و در قالب جلساتی که برگزار شد، با رفع دغدغه‌های‌شان این اطمینان را به آنها دهیم که نگران نباشند و این روند چالش‌های جدی برای ما ایجاد کرد. در اختیار گرفتن مکان (لوکیشن ضبط) برای تولید برنامه خیلی سخت صورت گرفت و تجهیز و ساخت این مکان هم با مشکلات زیادی همراه بود. به هر حال دکور این برنامه بزرگ‌ترین دکوری است که تا به حال در تلویزیون ساخته و نصب شده است، البته مشکلات اجرایی در روند تولید بود.

وی درباره تولید فصل سوم «محفل» هم گفت: شخصا فکری برای این منظور کرده‌ام اما هنوز برنامه‌ریزی منسجمی برای آن ندارم. م‌ها همه تلاش‌مان را کردیم تا محفل ۲ یک برنامه مطلوب و خوب برای مخاطبان باشد. آنقدر شاهد تغییر و تحول در نظام تصمیم‌گیری کشور هستیم که معلوم نیست چه اتفاقی در آینده بیفتد، لذا از الان زود است در این مورد صحبت کنیم. بی‌شک این برنامه بسیاری از مخاطبان خصوصاً کودکان و نوجوانان را به حفظ و تلاوت قرآن علاقه‌مند کرد و بسیاری از جمله رئیس صداوسیما آن را نواورانه و خلاقانه عنوان کردند.

تهیه‌کننده «محفل» در ادامه افزود: این برنامه برای تمام اقشاری ساخته شده است که با تنوع فکری در جامعه حضور دارند و همگی می‌توانند مخاطب شبکه ۳

سیما به‌عنوان شبکه‌ای برای عموم مردم باشند، همچنین سازندگان تلاش کردند دکور برنامه رنگ و بویی از جهان اسلام داشته باشد و در فصل دوم تلاش کردیم حضور بین‌المللی میهمانان افزایش یابد. یکی از مشکلات برنامه‌های پیش از افطار، کلیشه‌سازی و نداشتن خلاقیت ویژه در موضوعات مرتبط با قرآن بود اما برنامه «محفل» نشان داد می‌توان محتوای غنی و ارزشمند قرآنی را در ساختاری جذاب و مخاطب‌پسند روی آنتن برد. همان‌طور که جمعی از چهره‌های شاخص قرآنی در توصیف این برنامه تأکید داشتند، اختصاص لحظات منتهی به افطار به یک برنامه تلویزیونی قرآنی و شکل‌گیری نگاه عمیق و دغدغه‌مند در زمینه تولید محتوای جذاب قرآنی، نویدبخش اهتمام و توجه بیشتر به این حوزه در رسانه ملی است. وی افزود: از ویژگی‌های مدیران رسانه، جسارت است. برنامه‌سازی در حوزه قرآنی هم حساسیت‌های زیادی دارد و کم‌درسر نیست. هر کاری که می‌کنید ممکن است عده‌ای ناراحت شوند، یا هر لحظه ممکن است به وهن قرآن متهم شوید. از سوی دیگر مقدس‌پنداری شدید عده‌ای سبب می‌شود مخاطبان از قرآن فاصله بگیرند. واقعاً جسارت می‌خواستند وارد این حوزه بشویم ولی معمولاً مدیران ما حوصله این خطرپذیری را ندارند. من خودم خیلی دوست داشتم برنامه‌ای قرآنی بسازم و تولید «محفل» بزرگ‌ترین توفیق زندگی‌ام بود. این توفیقی بود که نصیب ما شد. ممکن است در جاهایی هم اشتباه کرده باشیم که امیدوارم مردم به بزرگی خودشان ببخشند. حساسیت و نگرانی در زمینه تولید چنین برنامه‌ای وجود داشت. ما با بسیاری از بزرگان قرآنی و علما دیدار و مشورت کردیم. درباره این برنامه با شورای عالی قرآن هم رایزنی داشتیم. بالاخره حوزه حساسی است و نگرانی‌های زیادی داشتیم. می‌خواستیم محفلی گرم و صمیمی را که نور قرآن بر آن تابیده است شکل دهیم. تلاش کردیم فضای حاکم بر برنامه دوستانه و مفرح باشد. برای ما مهم بود از اقشار و سنین مختلف در برنامه حضور داشته باشند، از پیر و کودک گرفته تا زن و مرد. آیاتی که در برنامه خوانده می‌شود توسط روحانی حاضر در میز داوران تفسیر شود و نکات آموزنده را بگویم. پیش از این تلویزیون عادت داشت مخاطب را پای منبر بنشانند و یک روحانی نیم ساعت حرف بزند، در حالی که نسل جدید چنین برنامه‌هایی را نمی‌بیند. با آقای قاسمی‌ان صحبت کردیم و گفتیم نکات ۲ دقیقه‌ای و طلایی را در برنامه بگویید، چون هر چه کوتاه‌تر باشد برای مخاطب جذاب‌تر است و قابلیت انتشار و دیده شدن بیشتری دارد. مخاطب در ۲ دقیقه می‌تواند نکات کاربردی و به‌روز را بشنود. شوخی بین داوران و ما میهمانان، موجب ایجاد فضایی گرم و صمیمی در برنامه شده است.

هاشمی‌گلیا یکی در ادامه گفت: یکی از سیاست‌های فرمی و ساختاری ما همین فضای خودمانی بود. در جلساتی که با داوران داشتیم گفتیم تعارف را کنار بگذارید، با هم صمیمی باشید، شوخی کنید، حرف‌های کلیشه‌ای و تشریفاتی را کنار بگذارید، حرف‌های ساده و خودمانی بزنید و حتی در نوع پوشش هم شکل خودتان باشید. تأکید کردیم نمی‌خواهم روی آنتن، یک عده داور عقاب‌تور داده داشته باشیم. در جلسات توجیهی تلاش کردیم به این فضای خودمانی و صمیمی برسیم که خوشبختانه نتیجه کار هم نشان می‌دهد موفق شدیم. پیش از این هر چه فضای قرآنی در تلویزیون دیدیم، قاریانی با کت و شلوار بودند. این برای مخاطب جذابیت ندارد، فضا باید به سمت عمومی‌تر برود، برای همین آقا حامد با لباس‌های شاد و رنگی می‌آید و از آقای حسین هم خواستیم لباس عربی بپوشد. این از سیاست‌های ساختاری برنامه بود. در سیاست‌های محتوایی برنامه به دنبال ترویج جایگاه و شأن مادر بودیم و به مساله اهمیت پیوند قرآن و عترت هم پرداختیم. اثرگذاری برنامه روی خانواده‌ها بسیار بالا بوده است، ویژه خانواده‌هایی که فرزند خردسال و نوجوان دارند. کارشناسان ما هم می‌گویند پیام‌های زیادی برای معرفی کلاس‌های قرآن دریافت می‌کنند که این نشان می‌دهد برنامه اثر گذار بوده است. فیلم‌های زیادی را هم از خانواده‌ها دریافت می‌کنیم

از مفهوم و محتوای قرآنی و کسی که قرآن تغییر و تأثیری جدی در زندگی‌اش داشته و به قرآن عمل کرده است، یا حتی قاری و حافظ قرآن در این برنامه محور قرار دادیم. ما در «محفل» به دنبال ستاره‌ها و سوزه‌های ناب قرآنی هستیم و این تفاوت اصلی «محفل» و برنامه‌هایی مثل «حسینیه معلی» است. «محفل» تلنت شو نیست و یک محفل یا بزم قرآنی است. ما سوسوه‌هایی از خارج از این برنامه داریم و لازم بود با برنامه‌ریزی درستی سراغ آنها می‌رفتیم همچنین در خود ایران سوزه‌هایی از سراسر کشور و از قشرها و سنین مختلف داشتیم از کودک تا پیر و جوان تا زن و مرد و مشاغل مختلف در برنامه حضور یافته‌اند. ما از اینکه به دنبال تولید سلبریتی مذهبی درست باشیم استقبال می‌کنیم و بهتر است به جای محتوای زرد و افرادی که مسئولیتی برای کارهای خود قائل نیستند از محتوای جذاب و در عین حال فاخر برای برنامه‌سازی استفاده کنیم و قطعاً اگر این مسیر را ادامه دهیم می‌توانیم بر ذائقه مخاطب هم تأثیر بگذاریم و در آینده شاهد تعامل و مخاطب بیشتر برای این دست برنامه‌ها باشیم.

قرآن ابوالقاسمی، کارشناس و داور «محفل» نیز در گفت‌وگو با «وطن امروز» بیان کرد: چند پزشک برای من نوشته بودند قصد داشتند از ایران مهاجرت کنند و خیلی از کارهای آن را نیز انجام داده بودند ولی یک شب وقتی در بیمارستان مشغول کار بودم با شنیدن تلاوت قرآن خیلی متحول شدم. آنها نوشته بودند کم‌کم به تماشای محفل نشستیم و کم‌کم به قرآن علاقه‌مند شدیم. آنها بعد از شنیدن صدای قرآن گفته بودند اگر ما از ایران برویم آیا زمان مغرب که در مساجد تهران قرآن پخش می‌شود در آلمان هم چنین صداها و چنین روحانیتی وجود دارد؟ ما بعد از این اتفاق از مهاجرت صرف‌نظر کردیم.

این سوال بودیم که آیا جامعه قرآنی توانایی خندیدن دارد، در حالی که یک مومن واقعی شاد‌اش مستدام است و لحظه‌ای نیست و «محفل» این را نشان داد.

وی ادامه داد: زمانی که رویکرد این برنامه را دیدم احساس کردم این برنامه می‌تواند اتفاق جالبی را رقم بزند. در قالب متفاوت و با یک جدیت و اعتماد کامل از طرف تهیه‌کننده و تیم شبکه، مطمئن بودم با عزمی که در این قضیه دارند کار با استقبال مواجه می‌شود. این خودش نوعی شهامت همراه با رویکرد مناسب محسوب می‌شود. ما به عنوان جامعه قرآنی مطمئن بودیم وقتی فعالیت‌های

یکشنبه ۱۹ فروردین ۱۴۰۲  
وطن امروز | شماره ۴۰۰۹

گفت‌وگو

قرآنی و فعالان قرآنی در یک قالب صحیح، جذاب و متنوع ارائه شوند، ببینند خودش را دارد و جذاب خواهد بود. ابوالقاسمی با اشاره به اصل و هدف برنامه «محفل» گفت: اصل و هدف برنامه معرفی نوع فعالیت‌های قرآنی و فعالان قرآنی است. خانواده‌های مذهبی می‌دانند حفظ قرآن چیست اما واقعاً جمعیت زیادی از اقشار جامعه نمی‌دانند این نوع اتفاقات چطور رقم می‌خورد. جامعه قرآنی با هنر تلاوت آشنا بودند و خیلی از مردم ممکن است به صورت جدی تاکنون نتوانسته باشند با توجه و دقت به تلاوت گوش کنند. الان بازخوردهایی که در صفحه شخصی خودم در اینستاگرام دارم بازخوردهای عجیبی است. برای مثال فردی نوشته بود: «تاکنون در کل عمر توفیق نداشتم برای امام حسین(ع) گریه کنم اما وقتی تلاوت استاد کریم منصورى پخش و دو بیت برای امام حسین(ع) خوانده شد به اندازه کل سال‌هایی که گریه نکرده بودم اشک ریختم». یا کسی نوشته بود با دین و قرآن به صورت قطعی خداحافظی کرده بودم ولی در حال حاضر ۳ الی ۴ روز است که حالم خوب است.

ابوالقاسمی با بیان اینکه مخاطب برنامه را قشر عام جامعه تشکیل می‌دهد تا صرفاً جامعه قرآنی گفت: این برنامه تشکیل شد تا فعالیت‌های قرآنی را از اختصاصی بودن خارج کند و امیدواریم به این هدف که فعالیت‌های قرآنی را اشاعه دهد نزدیک شده باشد.

وی ادامه داد: همیشه یکی از معترضان جداسازی شبکه‌های اختصاصی از این نوع بودم. قرآن برای همه است. شبکه تخصصی ورزش خوب است که داشته باشیم یا شبکه تخصصی سلامت خوب است داشته باشیم ولی قرآن خیر. می‌توانیم شبکه تخصصی قرآن هم داشته باشیم به شرطی که شبکه‌های دیگر از وظیفه برنامه‌سازی قرآنی خود غافل نباشند که در برنامه «محفل» این اتفاق افتاد. در چند سال گذشته هم شبکه یک برنامه «ترنم» را ساخت که خیلی مورد استقبال قرار گرفت و امسال شبکه ۲ کار را انجام داد. این نشان می‌دهد ورزشکار ما که مخاطب شبکه تخصصی ورزش است هم نیازمند نکات قرآنی و معنوی خواهد بود.

داور برنامه قرآنی «محفل» در انتها در پاسخی به این پرسش که آیا از جانب جامعه قرآنی با چنین برنامه‌هایی با این سبک و سیاق مخالفت می‌شود یا نه، گفت: من مخالفت جدی ندیدم، تنها واکنش‌هایی خیلی اندک را مشاهده کردم که با توضیح به آنها برخی ابهامات برطرف شد. ۹۰ درصد جامعه قرآنی به عنوان کسی که تماس داشتم از پخش و برای چنین برنامه‌ای راضی و با آن موافق بودند، بعضی‌ها هم که مخالفت کردند بعضاً بی‌اطلاعی بوده است. زمانی که موردی تک تک توضیح دادم توجیه شدند. تنها ۴ - ۳ مورد خوش‌شان نیامد. به معنای واقعی کلمه منصفانه نگاه می‌کنم، چرا که من اگر به عنوان کارشناس غیر منصفانه درباره مسائل قرآنی صحبت کنم کسی اعتماد نخواهد کرد.

بنده با بزرگان قرآنی که تماس داشتم اکثراً نظرشان جلب شده و عالی بودن برنامه را متذکر شدند.

سوال‌هاست گفته می‌شود شوخی، خنده و شادی تضادی با اسلام و قرآن و سنت پیغمبر(ص) ندارد ولی گویا هنوز این تفکر پایگاه محکمی بین بسیاری از مخاطب مدیریت دینی کشور ندارد، چنانکه تهیه‌کننده برنامه موفق و قرآنی محفل می‌گوید: یکی از چالش‌های اصلی‌اش با مسؤولانی بوده است که خنده و شوخی در برنامه را به معنای بی‌احترامی به قرآن می‌دانستند!

بعد رسانه کاری کنیم، از طرفی هم نمی‌دانستیم این برنامه ظرفیتی را که می‌خواهیم دارد یا خیر. بعد از اینکه جلساتی با تیم کارگردانی و محتوایی این برنامه داشتم مجاب شدم در راستای همان رسالتی که عرض کردم در این برنامه حضور داشته باشیم. خودم را در برابر کسی که در این صحنه حضور پیدا می‌کند، مسؤول می‌دانم. مادم می‌خواهد بعد از این برنامه در این عرصه چند سکو بالاتر قرار بگیرد؛ بعضاً میهمانی داشته‌ایم که از صوت و لحنس متحیر شده‌ام و اما میهمانی نیز داشته‌ایم باید بیشتر تمرین کند؛ قاعدتاً باید برای میهمان دست‌هدهم نکات بیشتری را گوشزد کنیم. وی همچنین درباره میهمان‌های برنامه و ویژگی‌های خاص آنها نیز افزود: تمام میهمانی که در این برنامه حضور دارند برایم دوست‌داشتنی هستند اما چند میهمان بعد از اینکه برنامه‌شان تمام شد دلم می‌خواست چند لحظه‌ای تنها باشم، آن هم میهمانی بودند که طی یک اتفاق مسلمان باشم، این سبب رسانه را هم بهتر شناختم. قساری بین‌المللی پیرامون مخاطبان و نحوه برقراری ارتباط با قشر نوجوان در این برنامه نیز گفت: در کل ۳۵ سال قرآن خواندن و حضور در محافل داخلی برای نخستین بار امرا قابل مقایسه نبود. مردم عادی سراغ ما می‌آیند و به همین دلیل ما هم به آرزوی خود رسیدیم که توانستیم با بینندگان ارتباط خوبی برقرار کنیم. در دیدار با سران نظام نیز که حضور پیدا کردم آنجا هم تعریف و تمجید مسؤولان از این برنامه را شنیدم.